

Nové Bratrské Listy

*Poušť i suchopár se rozveselí,
rozjásá se pustina a rozkveté kvítím.
(Izaiáš 35,1)*

1414–2014
600 let přijímání podobojí

obsah

kázání	
Do Betléma (<i>Pavel Skála</i>)	87
biblické studie	
Boží záda? (<i>J. Heller-M. Prudký</i>)	90
dějiny	
Praha a jednota bratrská (<i>J. Just</i>)	92
Misie Jednoty v Jižní Africe (<i>T. Daňková</i>)	96
unitas fratrum	
Christoph Waas na odpočinku (<i>J. Nejmanová</i>)	99
George Hamilton IV (<i>M. Ulrichová</i>)	100
náš seniorát	
Setkání v Neudietendorfu (<i>V. Jenčková</i>)	101
čtení o reformaci	
Úvod do reformačního myšlení (<i>A. Vantová</i>)	103
Pijte z něho všichni (<i>red</i>)	111
ráj srdce	
připravuje M. Matouš	

Nové Bratrské Listy

16. ročník (2014)

Vydává OCHRANOVSKÝ SBOR

při ČCE v Praze

Čajkovského 8, 130 00 Praha 3

tel: 224 941 870

mail: uf.praga@centrum.cz

Registrováno pod zn. MK ČR E 12555

editorial

Milé čtenářky a čtenáři,

Vánoce už jsou dávno za námi a také Nový rok. Doznělo slavné sláva na výsostech Bohu, které nám již blikavě svítí v každodenních starostech o naše sbory.

Dějiny křesťanství byly a jsou zápasem o pravost vyznání, které není jen intelektuálním výkonem. To, že jsme křesťané, má dopad na jednání k lidem ve všedním životě, kde se stáváme zvěstovateli evangelia nikoli toliko slovem, ale postoji k bližnímu. Nevím, zdali je dnešní člověk znepokojen nouzí svého spasení. Ani nevím, zdali je možné a správné odejít z ruchu světa do ticha zbožnosti starých bratří a sester. Věřím, že jako křesťané máme úkol přinášet dobrou zprávu o tom, že milosrdenství, slitování a odpuštění je hodnota, která ani nezrezivěla a ani ji moli nezničili. Přinášet zprávu o tom, že k víře, naději a lásce bereme sílu u toho, který nás zavolal k sobě, který je věrný, který je s námi v radostech i starostech.

A opět jsem u toho, jak žít, abychom tyto hodnoty nezvěstovali slovem, ale svým životem. Jak žít, aby na nás byla patrná víra naděje i láska.

Toto poslední číslo k Vám vážení čtenáři přichází opožděně, velice se za to omlouvám. Věřím, že od dalšího ročníku nabere NBL nový vítr, předávám jej br. Jindřichovi Halamovi. Jako ta, která psala úvodníky, se s Vámi loučím. Bůh dá a sejdeme se nejen osobně, ale i v některém článku, zprávách ze seniorátu, či úvaze nad stavem věcí církve.

Vaše *Eva Šormová*
redaktorka

Děkujeme za podporu pro náš časopis.

POZOR ZMĚNA!!

Číslo účtu 2900700247/2010

kázání

Do Betléma

(Matouš 2,1-12)

Krásný příběh o mudrcích patří k našemu slavení vánoc. Nedovedeme si představit vánoce bez anděla a pastýřů. Ani bez hvězd nad Betlémem a mudrců příšlých od východu slunce. Nedovedeme si je představit bez zvláštní smířčí nálady a bez vánočních písní a koled, z nichž mnohé nás vyzývají k pouti do Betléma: Ó pojďme pokloňme se, Ej, nuž pojďme jemu služme, Nemeškejte, pospíchejte, ze všech země stran, díky vzdejte, zazpívejte: Přišel Kristus Pán. Prostě „Pojďme spolu do Betléma,“ tak vzájemně se povzbuzují zpěváčkové. „Do Betléma,“ to je heslo vánoc. Máme to v těch lidových jesličkách před očima: různí lidé se sbíhají a ožívují ztichlou betlémskou krajinu.

S touhou poklonit se narozenému králi Židů přicházejí i mudrci. „Kde je ten právě narozený král Židů?“ Viděli jsme na východě jeho hvězdu a přišli jsme se mu poklonit.“ Proto vyšli a proto také chtějí dojít k cíli své cesty: aby se sklonili před Ježíšem. Nejdou do Betléma, aby roztomilé děťátko pochovali a něžně nad ním žvatlali, nejdou, aby obdivovali plod lidské lásky, nejdou, aby se potěšili alespoň pohledem na maličké nemluvně, neboť narození člověka je pokaždé novým zázrakem na zemi. Nejdou ani proto, aby bezbrannému tvorečku pomohli v jeho bídě. Vánoce jsou a budou vždycky tímto, budou také a pro někoho předně svátky rodin a dětí, též dětí nemocných a opuštěných, i rodin neúplných a lidí, kteří nemají nikoho, kdo by je obdaroval. Vánoce v nás probouzejí odvahu pomoci a přinést oběť. Jsou to svátky, kde naše patrné bohatství nás dělá vnímavějšími pro nápadnou chudobu jiných, toužících po lásce a vyslyšení. Vánoce zůstanou svátky lidské vzájemnosti a nic na tom nezměníme.

Ale mudrci hledají krále, aby se mu poklonili. Nechystají se k pouhé zdvořilostní úkloně hlavy, smeknutí klobouku. Chtějí se před králem celí vrhnout na zem, zabořit tvář do prachu. Věru nevýhodné gesto, ponížující, vyjádření úpěnlivé prosby i bez podmíněčné oddanosti. Když člověk zpyšní, vypíná se, zdvihá hlavu a ramena a celou postavu. Všechno na něm říká: Já jsem velký, já jsem větší než ty, já jsem víc než ty! Je-li naopak pokorné myslí, cítí se malým, sklání se, jeho postava se shýbá. A to tím hlouběji, čím větší je ten, kdo před ním stojí. Jsem tak malý, že se s ním nebudu vůbec srovnávat, nejsem před ním nic. Proto musím svou postavu snížit, abych nebyl opovržlivý. Výška postavy, její krása a rozložitost, musí být obětována. Skloněný člověk praví: Ty jsi, můj Bože, veliký a já jsem před tebou nepatrný. Považte, mudrci se chtějí takto sklonit před dítětem. Jak hluboko to musí být! Nesklánějí se před Herodem, toho vyslechnou a jedou dál. Před nikým a ničím na tomto světě, i kdyby by na tom záležel můj život a smrt, se nesmím sklonit, jen před

Kristem Ježíšem. Člověk má vědět, komu patří pocta, komu patří projev té nejhlubší pokory. – Toto právě a svobodné sklonění těla a ducha je v našem životě tak vzácné. Mnoho je služebníčkování před nadřizenými, pochlebování mocným, častá je pýcha a vědomí vlastní síly. Málo je vědomé a čisté pokory před Pánem pánů a Králem králů. Tady na začátku evangelia, „když se pak narodil Ježíš v Betlémě Judově“, to důležité a potřebné, co mohou lidé udělat, je jít tam a poklonit se. Tohle, myslím, stojí za to, abychom si právě dnes uvědomili: vánoční příběh je příběhem o poctě Bohu, ponížení před Bohem, za které se člověk nestydí, neboť ví, že taková pokora je správnou odpovědí na Boží vstup do světa. Sklonit svá kolena před Ježíšem Kristem je čin, který předchází jakoukoli další lidskou aktivitu. Jím se začíná, aby naše další kroky měly smysl, aby naše práce byla požehnaná.

Cesta mudrců vede přes Jeruzalém. „Hle, mudrci od východu se objevili v Jeruzalémě.“ Představovali si zřejmě, že narozený král bude v péči panovnického dvora v hlavním městě království. Možná za tím bylo to tak běžné domnění, že záchrana světa je nějak spjata s vládnoucími strukturami. Že je třeba tam se obracet, tam upínat naději, tam se dotazovat. Dotaz mudrců, kde krále hledat, vyvolal znepokojení. „Když to uslyšel Heródes, znepokojil se, a s ním celý Jeruzalém.“ Rozumíme tomu, že Herodes se bojí o svůj trůn. Dal násilně odstranit i své syny, aby ho neohrožovali v jeho moci, určitě je odhodlán zabít každého konkurenta. Ale Jeruzalém? Trpí vládcovou tyraní, měl by s jásotem přivítat takovou dobrou zprávu. Bojí se jeruzalémští Herodova hněvu a nepřijímají žádné takové zprávy o narození pravého krále? Vnučuje se tu neblahé podezření, bratři a sestry, že Jeruzalém a veškeré obyvatelstvo je v tomto vyprávění obrazem církve.

Církev dovede otevřít svatá Písma a hbitě recitovat svatá zaslíbení, ale narozeným Spasitelem je znepokojena. Už při narození Ježíše dochází k odporu vůči němu. Něžná idyla nám nesmí zakrýt, že Vánoce jsou také počátkem Ježíšových pašíjí. Že už teď na scénu přicházejí velekněží a zákoníci, ti tak dobře známi z Ježíšova procesu a mučednické smrti. Dochází tu k rozdělení. Nejsou všichni odhodláni jít do Betléma, ačkoliv to mají kousek cesty a ukazují tam také stará prorocká slova. Raději zůstat mezi vysokými Jeruzalémskými zdmi. Kristus, který se narodil vně těchto zdí, musí církev zneklidňovat. Není pro ni pohodlný, překáží jí v její spokojenosti. Mesiáš, k němuž se musí putovat, jenž není uzavřen v chrámech, rezidencích, církevních slavnostech, ani v naší domácí pohodě, tento Mesiáš je znepokojivý. Už nelze popřít, že v církvi se bible otvírá a předčítá a že tu zní Boží hlas. Cesta za Spasitelem proto vede jen přes Jeruzalém. Tady se poutník může dozvědět o tom Mesiáši víc, a církev může dokonce poradit i směr: do Betléma. I ten Herodes vyzve mudrce k důkladnému pátrání po tom dítěti: „vypetejte se pilně na to děťátko.“ Dobrá rada, sluší ji následovat, ale rozhodně se nesluší následovat příklad nevěrné církve.

Mudrci zahanbují jeruzalémské. Nic není platná církvi tradice, její přednosti i pozoruhodné dílo vykonané pro zlidštění světa. Pohané předcházejí skvělé znalce

Písma. Protože jdou – nejen slyší proroka, ale také poslechnou. Jdou opravdu až tam do Betléma, vejdou s radostí do domu a uvidí se s Marií, jeho matkou. Tady přestává každé zprostředkování, tady končí doprovod té podivné hvězdy. Tady už není třeba zjevit, že se narodil král Židů, netřeba ukázat, kam jít a kudy. Jsou na místě, jsou u cíle. Tady mohou konečně padnout na zem, ne únavou, ale vděčností, tady se mohou klanět tomu, kdo jediný je hoden této pocty. Vděčnost umí být štedrá, umí obdarovávat. „Obětovali mu přinesené dary.“ Ale pozor: Nedarovali cosi vnějšího, jakési pouze nakoupené hodnoty. Stojí tu doslova psáno: ze svých pokladnic, to jest právě ze sebe, svou kvalitu, své nejcennější, svou důstojnost a své vědění. „Otevřené poklady své.“ Sebe darovali svému králi.

Zdá se, že tu slyšíme jemný ohlas dvou podobenství. Především podobenství o hořčičném zrně, které je sice menší než všechna semena, ale když vyrostě, je větší než ostatní byliny a poskytuje útočiště i ptákům, kteří v tomto stromě hnízdí. Mudrci uznali a poznali v malém dítěti krále. Nenechali se zmást nikterak skvostnými okolnostmi jeho narození. V nenápadném místě, v nenápadném stvoření začíná růst nový život. Také jejich nový život, nový život pro celý svět. Přišli z dálky z východu, z pohanských krajin, a tento život je docela jistě i pro ně, dosud tak vzdálené. Vždyť by se našli mnozí, kteří by měli nárok být Ježíšovi blíží. Ale nejbliží jsou mu tady ti, kteří přišli z dálky. Mudrci poznali, že v něm je božská moudrost, tu lidskou převyšující, v něm je počátek velkých změn celého kosmu, vždyť při narození tohoto Pána jsou v pohotovosti i nebeská tělesa, poznali také, že toto dítě přináší proměnu každé lidské duše.

Druhé podobenství je podobenství o pokladu a perle. Známe: Člověk odkryje poklad ukrytý v poli, z radosti nad tím jde, prodá všechno, co má, a koupí to pole. Anebo jako obchodník, který kupuje krásné perly, objeví jednu drahocennou, jde, prodá všechno, co má, koupí ji. Mudrci sice otevřeli své poklady a vytáhli své drahocennosti, ale vskutku obdarováni jsou oni. Pátrali a byli nalezeni, hledali a našli poklad. Snad si toto máme uvědomit právě dnes: v Ježíši máme drahocenný poklad z Boží štědrosti. Zpíváme přece v písni Čas radosti veselosti, že Ježíš je náš „poklad nejdražší“. Jsme často smutní ze své vlastní duchovní chudoby. Že nemáme co dát. Že nejsme dost dobří. Že v životě jsme mnohokrát zklamali a jaksi nic moc tpytivého při nás není, ani nic voňavého, jako to vzácné kadidlo či myrha. Avšak je nutno skončit s takovou malomyslností. Ježíš je přece naše vzácnost a krása. A to pro všechny, kteří to dokážou ocenit. Není nikdo ani není nic tak skvělého. Ježíšovo bohatství je i našim bohatstvím, je-li jeho, je i naše. Pojďme tedy do Betléma, vždyť to nic nestojí, jen odvalu otevřít sebe a rozprostřít se před Ježíšem. Vždyť Betlém s Ježíšem Králem je tak blízko.

„Pojď s námi Boha chválit, kdo stál jsi opodál. Ozáren Božím světlem, unikneš temnotě a nalezneš svůj Betlém i spásu v životě.“ Amen

Pavel Skála (z knihy Kázání o svatosti milosrdného Boha, Eman, Benešov 2013)

biblické a teologické studie

Boží záda?

(Ex 33,12-23)

Čtenář Kralického znění narazí v Ex 33 na zvláštní vyprávění. Mojžíš naléhá na Hospodina, aby mu ukázal svou slávu (v. 18) či tvář (v. 20). Hospodin to odmítá a rozhoduje, že se Mojžíš postaví na skálu a když tudy půjde Hospodinova sláva, Hospodin přikryje Mojžíše svou dlaní, dokud nepřejde. Potom odtáhne svou dlaň, takže Mojžíš spatří jen Hospodinův hřbet (tak Bible Kralická doslova) či záda, ale nikoli jeho tvář.

Čtenář si řekne: To je pěkně masivní myšlení! Bůh, který zakazuje, aby byl zobrazen (Ex 20,4-6), se tu předvádí skoro jako manekýnka: tvář, dlaně, záda! Vlastně tvář ne, přes tu má závojíček jako bajadéra!

Překladaelé ČEPu si tuto nesnáz uvědomili a přeložili jinak: Až dlaň odtáhnu, spatříš mě zezadu, ale mou tvář nespatriš nikdo. To je značná změna. Jak je to v Hebrejštině? Tam je výraz *achoraj* = to mé vzadu. *Achar* je běžná předložka, znamená „za“, nebo příslovce významu „vzadu“ nebo „potom“. Přípona *-aj* je také běžná, je to příslovecně přivlastňovací zájmeno můj, má, mé. O vidění Boha zezadu se mluví ve Starém zákoně kromě tohoto místa jen jednou, a to v Gn 16,13. Význam vazby není jednoznačný. Podle doslovného znění tam Hagar „zvolala jméno Hospodina, toho mluvícího k ní: Ty jsi Bůh vidoucí mne, že řekla: Zda také spatřila jsem od zadu Vidoucího mne?“ Kraličtí přeložili nezřetelně: Zdaliž teď také nevidím po tom, kterýž mne viděl? ČEP je srozumitelnější: Zda právě zde jsem nesměla pohlédnout za tím, který mě vidí? Krásně uchopil tento neprůhledný verš Martin Buber. Jedno je ze všech pokusů o vystižení významu vazby jasné: Nejde o část těla, nýbrž o směr pohledu. To potvrzují vazby s jinými slovesy, např. jít za někým, následovat někoho. V Novém zákoně je obdobná vazba řecká: *akoluthen opisó*, obdobné *erchestai opisó*. V těchto slovesných vazbách hebrejské „*achar*“ nebo řecké *opsis* neoznačuje nikdy místo na těle či část těla, nýbrž směr kráčení. Z toho vyplývá, že poněkud volnější překlad ČEPu je podle smyslu správný.

V Písmu se často mluví o Hospodinově oku či uchu, ruce či ústech. Takovým obrazným vyjádřením se říká antropomorfismy, *antropos* je řecky člověk, *morfé* podoba. Antropomorfismus je tedy takové mluvení o Bohu, kde se mu přisuzují lidské údy nebo vlastnosti. O některých věcech, které s tím souvisejí, už jsme mluvili při zamyšlení nad Božím obrazem. Tam jsme si říkali, že to není věc vzhledu, nýbrž úkol zobrazovat Boha rázem svého jednání, tedy zobrazovat jeho laskavost a trpělivost, jeho milosrdenství a soucit, všechno to, co bude ostatním ukazovat, jaký je Bůh, nikoli jak vypadá. Několik příkladů: zmínka o Božím oku nechce říci, že Bůh

má lidské oči, nýbrž že vidí. Boží ruka: Bůh jedná. Boží ucho: Bůh slyší. Boží paže: Bůh má moc. To je zásada, která je předpokladem pro správný výklad Božích „zad“, zmíněných v Ex 33. Nejde o to, jak ta Boží záda vypadají, nebo o to, jak Bůh vyhlíží v pohledu zezadu, ale jde o to, že Boha nelze předvídat, možná zřetelněji a přesněji: nemáme vhled do toho, co bude Bůh dělat, jak bude působit. O to šlo i Mojžíšovi: vidět předem do Božích plánů s Izraelem. Důležité jsou širší souvislosti, které jsme si zatím nepřipomněli.

V předchozích kapitolách, tedy Ex 32, si Izraelci udělali zlatého býčka. Když se Mojžíš vrátil s Desaterem do tábora, vzplanul hněvem a desky roztříštil. S pomocí Lévioců vykonal cosi jako „čistku“ mezi provinilci a pak se vrátil k Hospodinu s odhodláním usmířit jeho hněv. Pak následuje dramatický rozhovor Mojžíše s Hospodinem, kdy Mojžíš nabízí Hospodinu sebe sama za zhrěšivší lid (Ex 32,32). To Hospodin odmítá a znovu pověřuje Mojžíše, aby vedl lid dál. Pak od v. 12 až do konce kapitoly, tedy do v. 23, pokračuje Mojžíšovo dohadování s Hospodinem. Mojžíš namítá: Ty chceš, abych vedl lid. Ale pak mi oznam cestu. Dnes bychom řekli: dej mi plán té cesty, kudy mám lid vést! Skoro by se chtělo dodat: takový plán, abych znal tu cestu předem, abych věděl, kudy povede a co nás na ní potká. Mnozí si dodnes přejí něco podobného, nahlédnout do budoucnosti, vidět za roh, a to za ten poslední roh naší cesty, do zásvětna.

Hospodin se takovému přání vzpírá. Mapu do rukou nedostaneš. Ale ono ti jí vlastně není třeba. Já půjdu s vámi a budu ti tu cestu ukazovat. My víme z jiných biblických míst, že Hospodin vedl lid ve sloupu oblakovém ve dne a v ohnivém v noci. Ale Mojžíš se s tím nespokojuje a přichází s dalšími žádostmi: Dovol mi spatřit tvou slávu! Hospodin namítá: Všecka má dobrota přejde před tebou. Kdybychom se jen uměli rozpomenout ve svých těžkých chvílích na všecka ta dobrodiní, která už nám Bůh v minulosti prokázal! Ale Mojžíš se s tím nespokojuje. Chce záruku dopředu. Jako my, když nechceme odečítat Boží blízkost z toho, co už pro nás udělal a skryté stále dělá, ale chceme „do toho všeho vidět“. Prozkoumat to sami a pak říci podle vlastního uvážení: jdu do toho, nebo nejdu do toho. Moci Bohu alespoň trochu mluvit do toho, co je dobré a zlé, jak k tomu vybízel Had už v ráji (Gn 3,5).

Toto staré pokušení výborně vystihl francouzský myslitel Jacques Ellul: „Když je Bůh zde, když jedná v našem životě, když nás zasahuje, nejdříve o tom nic nevíme, nepocítujeme nic zvláštního. Teprve potom, když už je Boží dílo dokončeno, můžeme říci při zpětném pohledu: Ale to byl přece Bůh sám, který zde byl při díle; to byl on, který proměnil naši situaci, to byl on, který šel mimo, podobně jako když Mojžíš viděl ‚Boží záda‘ či Boha zezadu. Postihl, že Bůh šel, až když už jej Bůh pominul.“

A k tomu bychom mohli dodat: až když Mojžíše či nás pominul ve svém soudu a nepominul ve svém milosrdenství. Pro takové milosrdné přeskočení má Starý zákon specifický termín. Zní pesach. Znamená původně poskočení až i přeskočení

a to těch domů, které byly při vyvedení z Egypta pomazány krví beránka velikonočního, na nějž se tento název posléze přesunul.

A zde už jsme u novozákonního ohlasu či období. Na toho, kdo kráčí přede mnou a koho následuji, mohu hledět samozřejmě jen odzadu. Naším úkolem není dohadovat se s Bohem, kudy nás má vést, ale následovat vůdce a dokonavatele víry na jeho cestě kříže (Žd 12,2; Mt 16,24).

Podobáme se Mojžíšovi. Chtěli bychom mít předem průhled do budoucnosti, vědět, co nás potká. Ale život není orientační běh podle mapy a značek, nýbrž pokorně bdělé následování toho, kdo nám razí i ukazuje cestu. Teprve když pochopíme, že šel kolem nás a pomínil nás v milosrdném soudu pro krev Beránkovu, otevírají se nám oči pro to, že jde i nyní s námi, a vyjevuje se nám všechno dobré, co pro nás už učinil a čím nás už provedl. Netrapme se nad tím, že zatím musíme jít leccím, čemu nerozumíme. Uchovejme si víru, že Kristus jde všim s námi a že něco z těch svých křivolakých stezek pochopíme, až se ohlédneme zpět, kudy že jsme to vlastně prošli. Mojžíš chtěl vidět Boží tvář a Boží slávu a nakonec mohl Boha zahlédnout jen odzadu – jako toho, kterého lze jen následovat. My bychom také chtěli vidět Boží slávu a podílet se na ní a zatím nás náš Pán volá k následování na cestě kříže – pojď za mnou! Je to zvláštní, ale nikoli nepochopitelné: cesta do Jeho slávy vede ponížením, utrpením, sebezapřením, křížem. Právě tato cesta z hlubin či „odzadu“ vede vzhůru do slávy.

Jan Heller, Martin Prudký. Obtížné oddíly knih Mojžíšových, 2006, Karmelitánské nakladatelství Kostelní Vydří

dějiny

Praha a historická jednota bratrská

S pražskými městy jsou spojeny počátky historické jednoty bratrské, neboť zde vlastně celý příběh této početně nevelké, ale významné protestantské církve začal. Před odchodem prvních bratří do Kunvaldu ve východních Čechách se totiž právě v Praze v čele s bratrem Řehořem, zvaným Krajčí, vytvořil malý hlouček věřících, kteří se scházeli pod kazatelnu utrakvistického arcibiskupa Mistra Jana Rokycany. Rokycana je také seznámil s Petrem Chelčickým a dalšími, kteří upřímně hledali neotřelé cesty osobní zbožnosti. Když se tomuto pražskému hloučku zdálo, že jim prostředí „velkoměsta“ neumožňuje naplno rozvinout život společenství tak, jak by

si představovali, vyjednal jim Rokycana u krále Jiřího z Poděbrad místo v Kunvaldu pod Orlickými horami, kam se někdy v roce 1457 nebo 1458 odebrali. Někteří z nich však v Praze zůstali a pomáhali zde později mnohým dalším nalézt cestu do jednoty. Nebyli to jen řemeslníci, ale také studenti pražské univerzity, kde nacházel životní styl jednoty bratrské odezvu. Přestože byla řada studentů za tyto sympatie pronásledována, někteří z nich byli donuceni odvolat, nebo byli vězňeni, univerzitní prostředí obohatilo jednotu o osobnosti formátu Lukáše Pražského, lékaře Jana Černého, Vavřince Krasnického, nebo Mistra Havla, označovaného za „průkopníka bratrského školství“. Z Prahy pocházel také syn kloboučnicka a pozdější bratrský biskup Jan Augusta, který zde strávil dětství a část jinošského věku, a kde začala i jeho cesta hledání opravdového křesťanství.

Praha byla nejpřednějším z královských měst, ve kterých se až do vydání Rudolfova Maještátu na náboženskou svobodu v roce 1609 nemohl život bratrského společenství rozvíjet naplno jako na panstvích jednotě nakloněné české i moravské šlechty. Již samotný pobyt bratrských kněží v Praze byl pro ně nebezpečný a bratří v pražských městech museli být duchovně obstaráváni z okolních lokalit. Nej-

Rytina ukazující zámek a klášter v Tuchoměřicích koncem 19. století. Statky byly konfiskovány po Bílé hoře a svěřeny jezuitskému řádu

prve až z Lenešic u Loun, později z Brandýsa nad Labem, Mladé Boleslavi nebo z Tuchoměřic. Kněží přijížděli do Prahy jen „na skok“ a v soukromých domech konali tajné bohoslužby. Janovi Černému, správci sboru v Brandýse nad Labem před polovinou 16. století, toto počínání později přitížilo. Praha byla centrem českého království a u panovníkova dvora či u zemských úřadů se pohybovala řada přívrženců jednoty z řad šlechty. I takové bylo třeba duchovně zaopatřit, někdy se dovídáme o křtech jejich dětí, které konal bratrský kněz.

Situace v Praze se ještě ztížila v době pronásledování, k němuž došlo po potlačení prvního stavovského povstání v roce 1547. Tajná shromáždění byla za pomoci udavačů napadána a jejich účastníci vězňeni. Teprve po roce 1575, kdy stavové na českém sněmu jednali o České konfesi a o reformě utrakvistické církve, se bratří

dočkali určitého uvolnění. Z této doby pocházejí zprávy o jejich shromažďování ve Spálené ulici, na Šmerhově a na jiných místech. Slibně se vyvíjející jednání o Českou konfesi dávala bratřím naději na celkové uvolnění náboženských poměrů v zemi, až zapomínali na opatrnost a jejich hlasitý zpěv se při bohoslužbách nesl ulicemi, takže je kněží museli nabádat ke zdrženlivosti. Avšak ani následující léta nepřinesla kýžený pokoj. Bratřím nebylo dopřáno založit si v Praze vlastní sbor a členové jednoty museli být nadále spravováni z okolních míst. V poslední čtvrtině 16. století to bylo z nedalekých Tuchoměřic, které náležely rytířské rodině Sluzských z Chlumu. Zde se vytvořil významný sbor se školou a silným hospodářským zázemím, jeho kněží a jáhnové, kterých zde pobývalo až kolem deseti, objížděli stoupence jednoty v Praze i v jejím okolí.

I přes nepřízeň doby přibývalo bratří také v úřadech pražských měst, v institucích zemské správy i mezi zdejší kulturní elitou. K jednotě se hlásil i známý pražský tiskař Daniel Adam z Veleslavína a někteří jeho spolupracovníci. Na přelomu 16. a 17. století se bratři scházeli na několika místech ve Starém i Novém Městě pražském. Opakované stížnosti docházely do konzistoře na dům jejich podporovatele pana Hrzána z Harasova a pražský arcibiskup, když si na ně stěžoval u císaře, záměrně přeháněl jejich počet. Ještě na začátku 17. století zažili bratří krátké pronásledování, tehdy se jich zastal Václav Budovec z Budova. Avšak doba již byla nakloněna pronikavým změnám. Protestantským stavům se podařilo v roce 1609 vymoci na císaři Rudolfovi II. vydání Majestátu na náboženskou svobodu, který se vztahoval i na jednotu bratrskou. Musela se formálně přiznat k České konfesi, ale udržela si vlastní církevní správu a širokou autonomii v rámci utrakvistické církve.

Dnešní podoba kostela sv. Šimona a Judy

Teprve po roce 1609 jednotu mohla konečně i v Praze konat zcela svobodně své bohoslužby. Bylo to pochopitelně spojeno se starostmi o získání trvalého zázemí, neboť pražský českojazyčný sbor, který čítal již dva roky před vydáním Majestátu více než 400 členů, se v době náboženské svobody pravděpodobně ještě o něco rozrostl. Bratrský biskup Matěj Cyrus, který dohlížel na sbory ve větší části středních Čech, jižních Čechách a v části Vysočiny, byl současně členem utrakvistické konzistoře

s titulem „senior“ a měl svoje sídlo v Betlémské kapli, kde se současně konaly i bratrské bohoslužby. Kapli však měla jednotu jen pronajatou na základě zvláštní smlouvy s univerzitou a svůj vlastní chrám si opatřila až po několika letech. V Praze se již dříve vytvořil i sbor, v němž se sloužily bohoslužby v německém jazyce. Spra-

voval jej Jan Korvín, původem z Lanškrouna. Patřili k němu lidé spojení s pražským panovnickým dvorem, někteří umělci, obchodníci, či diplomaté. Ačkoliv je podle jazyka bohoslužeb běžně označován ze „německý“, jeho členové byli různých národností. Sbor se scházel nejprve na Starém městě u sv. Benedikta, později si pronajal kapli Božího těla na dnešním Karlově náměstí a konečně v roce 1618 si oba pražské sbory na svoje náklady přestavěly kostelík sv. Šimona a Judy na Starém městě, který jim jako zchátralý zakoupil a i s přilehlým domem daroval Václav Vilém z Roupova. Teprve v červnu 1620, tedy nedlouho před bělohorskou bitvou, byl kostel za přítomnosti biskupa Matouše Konečného slavnostně otevřen.

Význam pražských sborů v době po vydání Rudolfova Majestátu pochopitelně vzrostl a Praha se v době mezi lety 1609 a 1620 pravidelně stávala dějištěm diecézních setkání a ordinačních shromáždění. Na jednom takovém byl v roce 1616 ordínován na jáhna i Jan Amos Komenský, jak vyplývá z dopisu přerovského biskupa Jana Laneckého, který se dochoval v boleslavském archivu Matouše Konečného.

V letech následujících po porážce stavovského povstání však byla jednota v Praze, podobně jako i na jiných místech Čech i Moravy, rozprášena. Její duchovní se nějaký čas ukřívají, sborový majetek byl zkonfiskován a převeden pod správu katolických institucí. Když se poměry v zemi nelepšily, rozhodlo se vedení jednoty pro odchod do exilu. Spolu s duchovními odešla za hranice postupně i velká část členů obou sborů, které ještě v průběhu 20. let 17. století zanikly.

Kdo chce najít další poučení o bratřích v Praze, může nahlédnout do starší i novější literatury:

Olga FEJTOVÁ: „*A tak ne oni nás, ale my je zpravovati máme!*“ *Jednota bratrská v městech pražských v době předbělohorské a rejstřík členů pražského sboru*. Praha 2014.

Ferdinand HREJSA: *Betlémská kaple. O jejích dějinách a zachovaných zbytcích*. Praha 1922.

Ferdinand HREJSA: *Bratrský kostel v Praze před r. 1620*. In: *Český bratr* 6 (1929), s. 279–280.

Ferdinand HREJSA: *Sborové Jednoty bratrské*. Praha 1935.

Jiří JUST: „*Hned jsem k Vám dnes naschválí poslika svého vypravil.*“ *Kněžská korespondence Jednoty bratrské z českých diecézí z let 1610–1618*. Dolní Břežany-Praha 2011.

Martin SVATOŠ: *Smlouva o užívání Betlémské kaple z roku 1612*. In: Vladimír Urbánek Lenka Řezníková: *Mezi Baltem a Uhrami. Komenský. Jednota bratrská a svět středoevropského protestantismu*. Sborník k poctě Marty Bečkové. Praha 2006, s. 209–222.

Nicolette MOUT: *The International Calvinist Church of Prague, the Unity of Brethren and Comenius 1609–1635*, in: *Acta Comeniana* 4 [28] (1979), s. 65–77.

Timoteus Č. ZELINKA: *Husitskou Prahou*. Praha 1955.

Timoteus Č. ZELINKA: *Jednota bratrská v Praze*. In: *Jednota bratrská* 31 (1954), s. 14–15.

Jiří Just

Misie obnovené Jednoty bratrské v Jižní Africe na přelomu 18. a 19. století. Aneb prameny k misijní činnosti IV.

Životopis bratra Johanna Adolfa Küstera (1775–1833)

Z Öderan až na Mys Dobré naděje

Johann Adolf Küster pocházel z obce Öderan v Sasku, kde se narodil 14. května roku 1775 Johannu Ottovi Küsterovi a Anně Barbaře (roz. Homisch). Dva dny po svém narození byl pokřtěn a přijal jméno Johann Adolf. Jeho rodiče spolu měli celkem 8 dětí, z nichž se čtyři dožily dospělého věku. Prvorozeným synem byl právě zmíněný Johann Adolf. Johannův otec působil jakožto dělostřelec u nově zřízené stálé posádky v Drážďanech a podobný osud měl pravděpodobně potkat i Johanna Adolfa. Spolu se svým bratrem Wilhelmem byl poslán do přípravného vojenského institutu umístěného ve městě Annaburg. V této době se také Küster dovídá, jak v životopise uvádí, o samotné existenci Herrnhutu. Stalo se to tak, že dostal za úkol překreslit vojenský plán ze sedmileté války. Kdosi nejmenovaný mu svým prstem ukázal na plánu místo zvané Herrnhut. Küster se o neznámé místo ihned začal zajímat a domníval se, že lidé, kteří v něm žijí, musejí být něčím neobyčejní.

Jednoho dne se zeptal svého otce, jestli někdy slyšel o místě zvaném Herrnhut. Otec mu vyprávěl příběh, který sám během sedmileté války zažil. Tehdy se jakožto voják ubytoval v domě jednoho ze stoupenců Ochranovských bratří v Herrnhutu. Popisoval ho jako velice zbožného, milého člověka, který měl ve svém příbytku kromobyčejný pořádek a řád. Ale o místě samotném mu toho mnoho nepověděl.

Poté, co se vrátil mladý Johann Adolf zpět do Annaburgu, přišel čas, aby si vybral budoucí povolání. Jak sám uvádí, vybral si ze všech možných řemesel prýmkařství. Odešel následně na zkušební dobu 3 měsíců do učení k jistému mistrovi do Dübenu. Poté, co nějaký čas pobyl v Dübenu, dostalo se mu další nabídky. Tentokrát mu bylo nabídnuto na základě žádosti městského písaře ze Schmiedebergu, aby se stal jeho pomocnou silou. Této nabídky mladý Küster využil a brzy do města, nacházejícího se v kraji plného léčivých vřidel, také odcestoval. Küster se posléze ještě vyučil tkalcem v Öderan.

Během svého pobytu v rodném městě neustále přemítal, zdali je tato cesta pro něj tou správnou. Několikrát o tom hovořil i se svým mistrem. Jednou navštívil údajně jistého pastora jménem Reiz, který pobýval ve městě Endorf, nacházejícím se nedaleko Öderan. Byl prý velice vyhledávanou osobou. Toto setkání pro něj bylo stěžejní, protože se během něho dozvěděl o činnosti Ochranovských bratří, což v něm podnítilo nezadržitelnou touhu, stát se jedním z nich. Napsal následně v této věci do obce Niesky. Dostalo se mu odpovědi, v které ho odkazují jmenovitě na jiné sbory, u nichž může zkusit své štěstí. Küster nevzdal svůj původní záměr stát se jedním ze stoupenců obnovené Jednoty bratrské a poté, co se opět setkal s pastorem Reizem, posílá do

Kleinwelky svou žádost o přijetí do sboru. Dne 14. března roku 1796 obdržel dobrou zprávu. Získal tolik vytožené povolení pro přijetí do obce v Kleinwelce. Každý v obci zastával určité řemeslo. Přestože se Küster vyučil tkalcem, musel se, jakožto nově příchozí člen, dané situaci přizpůsobit. Protože už v Kleinwelce bylo jeho řemeslo plně zastáváno jiným z bratrů, bylo rozhodnuto, že se stane tesařem. Bohužel, jak sám Küster uvádí, nebyl to zrovna nejlepší nápad především z toho důvodu, že na to neměl patriční nadání.

Poté, co byl Johann Adolf Küster konečně přijat dne 13. dubna roku 1797 do samotného lůna obnovené Jednoty bratrské, působil na různých místech. Nejprve působil v Kleinwelce, poté zastával místo učitele v jednom z bratrských chlapeckých učilišť v Rixdorfu. V roce 1802 byl dokonce povolán do dánského Christiansfeldu, aby tak nastoupil na uprázdněné místo po bratru jménem Blech, který dostal nabídku odjet na Labrador a tak šířit myšlenky obnovené Jednoty bratrské v Severní Americe. Bohužel z Küsterových zápisků vztahujících se k pobytu v Dánsku se toho moc nedozvídáme. Jisté je, že to bylo poslední ze stálých míst, kde působil, před tím, nežli byl povolán na Mys Dobré naděje, aby tak kázal evangelium u tamního domorodého kmene Khoikhoi.

Do Jižní Afriky byl poslán v roce 1806. Nejprve byl však ordinován v Herrnhutu na diakona biskupem Labischem. Souhlas k cestě dostal od tzv. Unitätsältestenkonferenz (Rada starších), což byla ústřední bratrská instituce, pod níž také spadala činnost misíí a vysílání misionářů. Do Afriky odešel spolu se svou chotí, kterou byla Justina Magdalena Küster (roz. Schlegel). Na dalekou cestu se vydal z Herrnhutu 18. září roku 1806. Přes Nizké, Kleinwelku a Gnadau směřovali do Hamburku a dále do Anglie, kam dorazili na konci prosince roku 1806. Pobyt v Londýně si, zdá se, velmi užili, a to především ze společenského hlediska. Měli možnost se zde setkat s nejedním z misionářů, kteří jim tak mohli dát cenné rady a podělit se s nimi o své zkušenosti. Z Londýna se vydali na cestu v polovině června roku 1807. Plavili se okolo Madeiry. Do Kapského města pak dorazili na konci září 1807.

Poté, co byli představeni guvernérovi Kapska, Lordu Caledonovi, se dostávají dne 26. října 1807 do Gnadenthalu. Čekali na ně přátelské přijetí a seznámení se s místními spolubratry a jejich manželkami. Mezi misionáři zde působili jmenovitě bratr Marsveld, Schwinn, Kühnel, Kohrhammer a Bonatz. Spolu s Johannem Adolffem Küsterem tedy působil v tehdejší misii mezi místním obyvatelstvem, pokud počítáme i nově příchozího bratra Schmidta z Labradoru, celkem sedm Ochranovských bratrů. Následujícího roku se misionářům dostalo nabídky zřídit v pořadí druhou misijní stanici v místě zvaném Groenekloof. Z misionářů byl vybrán právě bratr Küster a bratr Bonatz. Spolu s Bonatzem odchází tedy Küster roku 1808 jednat o celé věci nejprve do Kapského města. Tato průzkumná cesta z Gnadenthalu do Groenekloofu je velice podrobně popsána v deníku z roku 1808. Co je však nové a v deníku

není uvedeno, je počet domorodých obyvatel, kteří v oblasti okolo Groenekloofu žili, a tedy potencionální počet možných duší, které bylo možné a žádoucí obrátit na víru. Küster uvádí, že ve zmíněné oblasti žilo okolo 100 duší. O jejich přátelském přijetí se zmiňuje jak v životopise, tak i v deníku z průzkumné cesty. Zároveň uvádí nejen rozlohu pozemků okolo Groenekloofu, ale také důvod zájmu britského guvernéra o podmanění si této oblasti. Groenekloof byl totiž nejen místem letních pobytů guvernéra, což samozřejmě vysvětluje, proč mu tak leželo na srdci, tuto oblast učinit civilizovanější, ale také místem, které se mělo stát záchytným bodem pro boj s islámem. Ten byl zvlášť úspěšný mezi tamními otroky.

O průzkumné cestě Küster spolu s Bonatzem referovali na zasedání nejbližší Misijní konference. Zároveň byli na zmíněném zasedání vybráni dva bratři, kteří se měli zhostit nelehkého úkolu, uvést v život novou misijní stanici. Vybráni byli bratr Kohrhammer a bývalý misionář z Labradoru – Schmidt. V Groenekloofu začali s duchovní osvětou hned druhého dne po svém příjezdu, kdy se poprvé dne 25. března roku 1808 konala bohoslužba pod širým nebem. Küster se také v Jižní Africe zasadil o zavedení nového školního systému podle metody pana Lancastera, s nímž se během své cesty do Afriky setkal v Londýně. Z toho důvodu, že v Gnadenthalu nebyla škola, byly děti nejprve vyučovány v tamním kostele. Za finančního příspěvní koloniálního kaplana Richarda Jonese pak byly dány dohromady prostředky na stavbu nové školní budovy. Obdobně vznikly školy v Groenekloofu a v Kapském městě.

V té době začaly Küsterovy vážné zdravotní potíže, spjaté pravděpodobně s jeho špatným zažíváním. Aby odvezl děti do Evropy za možnosti lepšího vzdělání, ale i kvůli vlastnímu zdravotnímu stavu odjíždí Küster na konci července roku 1815 zpět do Evropy. U kmene Khoikhoi tak strávil necelých 10 let. V únoru následujícího roku 1816 přijíždí do holandského Zeistu a v červnu téhož roku pak do Herrnhutu. Tím samozřejmě nekončí Küsterovo poslání. Roku 1817 byl povolán do Zeistu a posléze do Basileje. Do Jižní Afriky se však již nevrátil. Roku 1819 odchází na odpočinek do Neudietendorfu, kde také roku 1833 ve věku 59 let umírá.

Mgr. Tereza Daňková, FFUK

unitas fratrum

Bratr Christoph Waas na odpočinku

V sobotu 21. 9. 2014 jsme se vypravili tři zástupci potštejského sboru do Frankfurtu nad Mohanem navštívit partnerský sbor Rhein-Main u příležitosti každoročního rozloučení s létem (Sommer-Abschieds-Abend). Letos se ještě přidalo do programu poděkování a rozloučení s manžely Waasovými. Kazatel Christoph Waas odchází do důchodu a s manželkou se stěhují do Neuwiedu.

Christoph Waas působil ve sboru Rhein-Main od r. 2001 a od té doby začala naše aktivní partnerská spolupráce. Christoph miluje Čechy a už za dob totality jezdil do Čech a navštěvoval místa spojená s bratrskou historií. V Potštejně našla zázemí východoněmecká a západoněmecká mládež, na jejichž setkáních se aktivně účastnil.

Naše novodobá spolupráce probíhala nejprve výměnou dopisů většinou u příležitosti svátků. Občas přivezl do Potštejna zahraniční delegaci, většinou na jeden nebo dva dny s exkurzí do Kunvaldu a okolí. Sbor Rhein-Main udržuje dlouholeté styky se sborem Moravské církve v Ibungu v Tanzánii. V r. 2008 přijela skupina z Ibungu a z Německa na pár dní do Potštejna.

Neměli jsme tenkrát ještě kostel, ale už se o nákup uvažovalo, jednání byla ještě na začátku. Podařilo se nám půjčit klíče a delegaci jsme tam zavedli. Vysvětlili jsme jim, že kostel sloužil jako skladiště (v té době byl skoro prázdný, jen v koutech se ještě povalovaly odložené věci). Rozestoupili jsme se do kruhu a zpívali a po africkém způsobu tančili a modlili jsme se. Zanedlouho došla jednání ke zdárnému konci, budovy byly koupeny a pro nás nastal nový začátek. Na zahájení přijela malá delegace z Německa s dárkem pro kostel – svíčky do lustrů, které stále ještě nemáme vysvěceny. Na další rok jsme dostali pozvání do Herrnhagu na společnou dovolenou. Tam jsme strávili nádherný týden s německými bratry a sestrami v prostředí,

*kazatelé partnerských sborů:
bratr Christoph Waas se sestrou Nadou Bětákovou*

kteří kdysi vybudovali potomci českých exulantů. Pro mne byla, mimo jiné, velkou inspirací práce na obnově zchátralých budov. Zajímavým dlouhodobým projektem se podařilo získat prostředky na obnovu a zároveň zajistit péči a vzdělání pro problematickou mládež.

V r. 2011 jsme pozvali partnerský sbor k nám do Potštejna na společnou dovolenou na faře. Navštívili jsme okolní místa a strávili jsme opět nádherný týden.

Partnerský sbor Rhein-Main se významně podílel na financování zakoupení potštejnského kostela a fary a na obnově fasády a elektroinstalace, za což jsme jim ze srdce vděční.

Naše spolupráce se přenesla do osobních přátelských kontaktů. Každý rok se někdo z partnerského sboru objeví na dlouhodobější pobyt, nebo jen na kávu.

Letos v únoru jsme měli setkání ve Frankfurtu nad Mohanem a potom v Potštejně o Letnicích – oboje společný přípravný víkend před cestou do Tanzánie.

Tanzánie byla místem setkání všech tří partnerských sborů a Boží požehnání jsme vnímali na každém kroku.

Doufáme, že odchodem manželů Waasových, srdečných, ochotných a pohostinných správců sboru, neutrpí naše vzájemné kontakty se sborem a partnerství bude aktivně pokračovat. Byli nám oba dobrými učiteli, jak lze partnersky spolupracovat i přes jazykové bariéry. Již nyní máme domluveno setkání našich sborů opět na Svatoodušní svátky v Potštejně a plánujeme společnou dovolenou v Německu. Nabízí se i podpora projektů v Tanzánii.

Přejeme Christophovi a Doris, aby se brzy zabydleli v novém domově a užívali si Boží milosti pro každodenní rodinný i společenský život. Věříme, že budou velkým přínosem pro místní sbor.

Jana Nejmanová

Vzpomínky na George Hamiltona IV.

(19. 7. 1937 – 17. 9. 2014)

amerického zpěváka z Winston-Salemu, Sev. Karolina

George Hamilton IV., jenž zemřel 17. září, byl v bratrských sborech světové Jednoty známý jako „mezinárodní velvyslanec country a westernové hudby“.

Svou kariéru, která začala v 50. letech, zahájil George už na střední škole, když sestavil svou country kapelu, v níž vystupoval v rodném městě a jeho okolí.

V roce 1956, když navštěvoval Univerzitu Sev. Karoliny v Chapel Hillu, nahrál ve studiu rozhlasové stanice „A Rose and a Baby Ruth“, song, který se stal regionálním hitem a George se dostal svým členstvím v Grand Ole Opry mezi nejpopulárnější zpěváky USA. Řady jednotlivých desek a souborů dlouhohrajících desek a televizní vystupování mu přinášely úspěch i v jiných žánrech folkové a populární hudby.

George nikdy neskrýval své silné křesťanské přesvědčení a mnoho z jeho pozdějšího díla mělo specifická biblická témata. Vždy se snažil zmínit o svém celoživotním spojení s Moravian Church (Jednotou bratrskou).

*Bratr George Hamilton IV.
Se svým synem G.Hamiltonem V.
u ses. M. Ulrichové v Hostivaři
v červenci 2010*

Během tříletého uměleckého turné do mnoha zemí světa navštívil několikrát Československo (na pozvání Pragokonzertu). Známa je jeho spolupráce s pianistou Jiřím Brabcem a jeho Country beatem, z které vznikla v roce 1983 vydaná LP gramofonová deska, která byla k dostání i jako magnetofonová kazeta; ve 12 nahraných písních vynikly jeho výrazné pěvecké schopnosti. Přátelství mezi J. Brabcem a Georgem Hamiltonem IV. nebylo jen umělecké, ale i osobní, což se projevilo např. i v tom, že George Hamilton se stal kmotrem Brabcova syna. Můžeme potvrdit, že hrál a zpíval se stejným zanícením jak ve velkém sále pražské Lucerny, tak např. i v malém shromáždění v modlitebně Jednoty bratrské v Hálkově ulici. V rámci natáčení filmového dokumentu o tom, jak se slaví vánoce v různých zemích ve světě, kde působí Jednota bratrská, natáčel se svým štábem také ve sboru Jednoty bratrské v Mladé Boleslavi, kde také zazpíval několik písní, některé i s místní mládežnickou hudební skupinou. Byl laskavý a velmi pokorný člověk, který se vždycky rád setkával po svých koncertech s lidmi a pro každého měl přátelské slovo.

Zanechal po sobě nejen dědictví hudby a písně, ale také vzor příkladného života víry. Byl opravdovým Kristovým velvyslancem v každém ohledu.

Bude velice postrádán ve své rodině, ve svém sboru Fries Memorial Moravian Church ve Winston-Salemu a ve své církvi Jednotě bratrské.

Marie Ulrichová, doplnil B. Kejř

náš seniorát

Setkání sester v Neudietendorfu

Poslední zářijový víkend se konalo setkání sester Evropské kontinentální provincie ve sboru v Neudietendorfu, kterého jsme se zúčastnily se setrou Líbou Bernardovou a Alenou Vantovou jako zástupkyně Ochránovského seniorátu.

Po táhlém odjezdu z Prahy nás na více než pětihodinové cestě autem provázal po většinu času déšť. Ještě v Chemnitz pršelo, ale Jena už nás vítala jen podmračenou oblohou a u Erfurtu nám vyšly vstříc první nesmělé paprsky slunce.

Bez problémů jsme se dostaly do Neudietendorfu, kde na nás čekalo osvěžující občerstvení od sester sboru, jenž se o kazatele dělí s luteránským sborem, který má vlastní kostel v blízkém okolí.

Když jsme potom uviděly naše dočasné ubytování v půdním prostoru domu Hornemannových, který sám pan majitel – bývalý to restaurátor – upravil k obrazu svému, nejenže jsme zapoměly na únavu a rozbolavělé končetiny a záda, ale ještě při procházce městem jsme nevycházely z údivu nad krásou a propracovaností jednotlivých detailů i celku, který spolu tvoří.

Roztomilý maloměstský půvab na nás dýchal na každém kroku a celá naše poznávací výprava byla doplněna výkladem o historii vesničky od sestry, která hraje ve sboru na varhany.

Z poznávací výpravy bych zmínila hlavně modrotisk, pozůstatek mlýnského kola poháněného oslem a budovu, v níž došlo po Druhé světové válce k rozdělení Německa.

V sobotu dopoledne a část odpoledne jsme absolvovaly přednášku o uprchlících přicházejících z konfliktních oblastí, jaké problémy se s nimi pojí a jaká řešení je třeba uplatňovat.

Později odpoledne jsme se byly podívat v muzeu, v němž byly shromážděny předměty denní potřeby i rarity z minulých století. Sám dům byl postaven v roce 1609.

Po nedělním kázání jsme byly pozvány na oběd k Hornemannovým a měly jsme možnost ochutnat jejich verzi guláše s bramborami a červeným zelím.

Nedlouho poté jsme se vydaly na zpáteční cestu domů, která nám zabrala stejný čas. Naše cesty se rozešly opět na Černém mostě, odkud jsme se vypravily do svých domovů.

Vanda Jenčková

Kazatelská cena Mistra Jana Husa

Evropská kontinentální provincie vypsala při příležitosti jubilea M. J. Husa cenu, která bude udělena vybraným kázáním. Kázání mohou být zasílána v češtině nebo němčině, hodnotící komise je sestavena mezinárodně a termínem, do kdy je třeba kázání poslat, je symbolický 6. červenec.

Protože jsme informace dostali až během přípravy tisku, upozorňujeme na ni a plné znění vyhlášení přineseme v příštím čísle našeho časopisu.

(red)

čtení o reformaci

Úvod do reformačního myšlení

(Alister E. McGrath. *Reformation thought. An introduction.*

Third editon. London : Blackwell Publishers 1999.)

McGrath vo svojej knihe *Reformation thought* predkladá myslenie magistrálnej reformácie, ktoré v 16. storočí vzniklo ako pokus o reformu inštitúcií, praxe a myšlienok západnej cirkvi. Bola tu túžba po opätovnom získaní vitality a čerstvosti kresťanskej viery.

Kniha je rozdelená do troch častí. V prvej časti definuje myšlienkové smery, ktoré mali vplyv na reformátorov. Venuje sa otázke neskorej stredovekej zbožnosti, vplyvu humanizmu a scholastiky na reformáciu. V druhej časti predstavuje jednotlivé doktríny, t.j. učenie o ospravedlnení z viery, o predurčení, o cirkvi a o sviatostiach. V záverečnej časti je predstavené rozšírenie myšlienok do sveta, myslenie anglickej reformácie a ozveny reformácie v dejinách.

Neskorá stredoveká zbožnosť

Zbožnosť v predreformačnom období bola skoršími prácami hodnotená ako úpadková na základe kritickej literatúry, novšie práce zdôrazňujú rozmach náboženstva. Za dôležité fenomény tohoto obdobia považuje McGrath antipápežstvo a antiklerikalizmus. Jedným zo zdrojov antiklerikalizmu bola slabá kvalita kňazov, ktorá odrážala malý sociálny status kňazov. Problematickým momentom vo vzťahu k obyvateľstvu bolo oslobodenie kňazov od daní a od svetského súdu. Množstvo najvyšších cirkevných funkcií bolo obsadzované na základe systému patronácie a cirkevné zriadenie bolo vnímané ako nepriateľské voči novým veciam. Antipápežstvo vyrástlo v neskorej renesancii, hlavne v Nemecku.

Hlavné predstavy v tomto období sa koncentrovali okolo témy smrti, očistca. Jedna z možností ako zmierniť očistec, alebo sa mu vyhnúť, boli odpustky. Z ich predaja sa rozvinul rozsiahly obchod, ktorý slúžil vo Francúzsku na financovanie krížovej výpravy a v Nemecku a Taliansku na stavbu veľkolepých budov. Tieto praktiky sa stali predmetom kritiky, hlavne zo strany Martina Luthera, ktorý vystúpil proti nim vo svojich 95 tézach, pretože boli v ostrom nesúlade s biblickým učením o ospravedlnení.

Čo znamenalo byť ospravedlnený nebolo jasné ani laikom, ani teológom, pretože jednak pápeži sa zdráhali stanoviť katolícke dogmy a jednak inštitút pápežskej autority bol silne spochybnovaný. Existovali rôzne názory v cirkvi, kto ju smie zreformať. Má to urobiť pápež alebo všeobecný koncil? Po kostnickom koncile sa zdalo, že to bude koncil, ale Martin V. sa postavil proti tomu. Rastúca sila svetských vládcov

postavila do popredia možnosť, aby svetský vládca zvolal reformný koncil, ktorý by otázku reformy riešil. Pred týmito nevyriešenými otázkami stála reformácia.

Humanizmus

Renesančný humanizmus, ktorý vznikol v Taliansku v 14. storočí, bol prenesený do prostredia severnej Európy a mal tak vplyv na reformáciu. Nadobudol tu samostatnej podoby, preto McGrath zavádza samostatný termín severoeurópsky humanizmus. Charakteristické pre neho bol výrazný pacifistický prístup ako následok francúzsko-talianskej vojny, sústredenie sa na písanú a hovorenú výrečnosť a reformu komunity.

Jedným z hlavných predstaviteľov bol Erazmus Rotterdamský, ktorý preložil Nový zákon z gréčtiny a cirkevných otcov. Jeho dielo *Enchiridion militis Christiani* patrilo v 16. storočí k najčítanejším dielam. V tejto knihe predložil koncept laickej zbožnosti, ktorá spočívala v pravidelnom čítaní Písma. Kresťania mali vo svojom živote nasledovať Krista jeho napodobňovaním. Kňazi mali vystupovať ako učitelia, ktorí majú pomáhať kresťanom, aby dosiahli rovnaký stupeň poznania. Erasmus mal výrazný vplyv na Zwingliho a Bucera, Luther si čítal jeho preklad Nového zákona.

Zwingli prevzal mnoho myšlienok od Erazma, napr. dôraz na vnútorné záležitosti. Podstatné je, čo sa deje v človeku. Ježiš vystupuje v jeho myslení ako morálny príklad. Reforma cirkvi sa pre Zwingliho sústredila na život a morálku cirkvi, nie na doktrínu. Opačný postoj mal Luther, ktorý zameriaval svoju pozornosť na reformu doktríny, pretože po starostlivom čítaní Augustína dospel k stanovisku, že scholastická teológia, s ktorou sa stretával, bola zlá. Podľa McGratha Luther využíval výsledky humanistickej práce v textovej a lingvistickej kritike, ale nesúhlasil s celkovým zameraním humanizmu.

Scholastika

Humanisti sa snažili scholastické hnutie zdiskreditovať, poukazovali na jeho zbytočné, suché a intelektuálne špekulovanie nad maličkosťami. Ako príklad myslenia uvádzali ich otázku, koľko anjelov môže tancovať na špičke špendlíka. Scholastika ako hnutie vznikla v 13. storočí a dôraz kládla na racionálne ospravedlnenie náboženskej viery a systematickú prezentáciu tejto viery. Vplyv scholastiky sa obmedzoval na univerzitné prostredie a mnoho jej predstaviteľov boli členovia náboženských rád a kongregácií. Medzi predstaviteľov patrili Gabriel Biel, Pierre d'Ailly a William z Ockhamu.

V rámci scholastiky sa rozvinuli dva smery, ktoré mali vplyv na reformáciu. Boli to *via moderna* a *schola augustiniana moderna*. Luther študoval na univerzite v Erfurte, kde sa vyučovala cesta via Gregorii. Obvyklý postoj k tejto otázke je, že šlo o lokálny názov pre via modernu. V rámci svojej prípravy čítal diela Gabriela Biela, jeho komentár k omši patrilo medzi štandardné učebnice pre prípravu na ordináciu.

Podobne aj Kalvín sa stretol so školou via moderna, keď študoval na univerzite v Paríži. Vo svojom myslení bol ovplyvnený spismi Augustína proti Pelagiovi a prezval dôraz na prioritu Božieho konania v spasení človeka, doktrínu o dvojtom preurčení a silne pesimistický dôraz na povahu človeka. Boh podľa Kalvína akceptuje človeka priamo bez potreby príhovorcov. Spása človeka leží na samostatnom rozhodnutí Boha, ktoré je nezávislé na ľuďoch.

Učenie o ospravedlnení z viery

Učenie o ospravedlnení patrí medzi kľúčové učenia reformácie vychádzajúce z konceptu Božej spravodlivosti.

Škola via moderna, s ktorou sa stretol Luther na univerzite v Erfurte, vychádzala z konceptu zmluvy medzi Bohom a človekom, ktorá stanovila podmienky nutné pre dosiahnutie spasenia. Boh stanovil, že akceptuje jedinca na základe stanovenej predpokladov. Človek je spasený na základe vlastného úspechu a zásluh. Podľa Pelagia a Gabriela Biela je to v silách človeka, aby to splnil.

Luther si položil otázku, čo sa stane s človekom, ktorý to nie schopný naplniť. Toto viedlo k obratu u Luthera, v ktorom sa priklonil k názoru, že spravodlivosť je Boží dar. To, čo je požadované, dáva Boh svojou milosťou. Toto nové chápanie je podľa McGratha znovuoobjavením Augustínovho pohľadu na milosť. Právě pokánie je potom „dôsledkom, skôr ako predpokladom milosti“ .

Podľa Luthera sa deje ospravedlnenie medzi veriacim a Bohom a nie je potrebná žiadna platba, aby človek dosiahol odpustenie. Toto zmenené chápanie sa prejavilo navonok svojimi sociálnymi dôsledkami. McGrath to ukazuje na príklade pohrebných bratstiev, kde rozšírenie tohoto učenia viedlo k ich zrušeniu, pretože pohrebné bratstvá boli založené na myšlienke spojené s učením o očistci a príhovoru svätých a Márie, na čo bola nadviazaná ich sociálna rola.

V ospravedlnení podľa Luthera hraje Boh aktívnu úlohu, človek naopak pasívnu. Ospravedlenie je založené na milosti Boha a prijatí skrze vieru. Dobré skutky sú chápané ako výraz vďačnosti za Božie odpustenie. Dobré skutky nie sú „príčinou ospravedlnenia, ale dôsledkom“. Hriešnik je ospravedlnený nie svojou vlastnou spravodlivosťou, ale tou, ktorá je mu daná Bohom. Človek ostal hriešnikom vnútorne, ale je spravodlivý externe, v pohľadu Boha. Úlohou kresťana je tak rásť v spravodlivosti.

Zwingli pristúpil k tejto otázke odlišne, preňho Kristus funguje ako morálny príklad. Obnova sa má diať skrze regeneráciu jednotlivca a inštitúcie. Zároveň vyzdvihuje úlohu ľudskej poslušnosti voči božej vôli. Reformu videl ako pedagogický a vzdelávací proces, až neskôr, na základe augustínových diel, ju začal chápať ako božiu akciu, ktorá prekonáva ľudskú slabosť.

Bucer formuloval učenie o dvojtom ospravedlnení, kde najprv Boh odpúšťa ľudský hriech a následná je ľudská odpoveď na morálne pokyny evanjelia. Existuje tu podľa Bucera kauzálna linka medzi ospravedlnením a morálnou obnovou. Pre Kalvína únia veriaceho s Kristom má dva výsledky, ktoré nazýva dvojistou milosťou.

Únia s Kristom vedie k ospravedleniu skrze Krista, kde je veriaci prehlásený za spravodlivého a zároveň únia spôsobuje, že začína žiť ako Kristus skrze obnovenie.

Učenie o predurčení

Reformačné učenie kládlo podľa McGratha dôraz na Božiu zvrchovanosť. U Zwingliho sa tento dôraz rozvinul v súvislosti s morovou epidémiou v Zurichu v roku 1519. Na základe svojho prežitia zdôrazňoval Zwingli vo svojom učení presvedčenie, že všetko je v Božích rukách. Obhajoval totálnu závislosť na Bohu. Túto myšlienku rozvinul v učení o božej prozreteľnosti, ktorá určuje osud ľudstva i reformáciu. Hlavným aktérom v reformačnom procese je potom Boh, nie ľudstvo. Či bude človek zachránený alebo zatratený je záležitosťou Boha, ktorý učiní toto rozhodnutie. Dôraz je tak kladený na ľudskú hriechnosť a Božiu všemohúcnosť. Toto chápanie viedlo k vzájomnému odcudzeniu medzi Zwinglim a švajčiarskym humanitným bratstvom, ktoré bolo predtým jeho podporovateľom.

Podľa McGratha nepredstavuje pre Kalvína učenie o predurčení centrum jeho myslenia. Je to jeden z aspektov učenia o spasení. Dokladá to rozdielnosťou umiestnenia učenia v jednotlivých edíciách Inštitúcií. V edícii z roku 1559 je to súčasť doktríny o spasení skrze Krista, ale v edícii z roku 1556 je to súčasť učenia o Božej prozreteľnosti. Predurčenie sa podľa Kalvína prejavuje v tom, že Boh prehlasuje, kto bude zachránený a kto bude zatratený. Nie je to predmetom ľudskej špekulácie, ale božie zjavenie. Leží to podľa Kalvína v nevyspytateľnom rozhodnutí Boha. Podľa McGratha je to spätné premyslenie otázky, prečo niektorí ľudia nereagujú na evanjelium, je to následná „reflexia nad údajmi ľudskej skúsenosti, interpretovaná vo svetle Písma“. Nasledovníci Kalvína presunuli túto otázku do centra svojho myslenia.

Návrat ku Písmu

Pre reformátorov predstavovala Biblia jediný základ, na ktorom môže byť reformovaná cirkev. Podstatnou sa tak stala otázka autority Písma, jeho vzťahu k slovám Boha. Princíp sola scriptura sa podľa McGratha prejavoval v tom, že autorita pápeža, koncilov a teológov je podriadená Písmu. Ich autorita pochádza z Písma. Princíp *sola scriptura* mal vplyv aj na chápanie autority v cirkvi, kde autorita nositeľov úradu je odvodená z Slova Božieho a nie z titulu ich funkcie. Kde katolíci vyzdvihovali „historickú kontinuitu, reformátori zdôrazňovali rovnako dôležitosť doktrinálnej kontinuity“. Autorita biskupov je tak založená na vernosti Slovu Božiemu, nie úradu.

Rozdielnosti sa prejavovali v otázke kanonicity starozákonných textov. Tento spor nastal kvôli rozdielnemu počtu kníh. Reformátori stanovili, že kanonické knihy sú obsiahnuté v hebrejské biblii a zvyšné označili apokryfmi, ktoré nemôžu slúžiť ako základ pre učenie. Koncil v Tridente rozhodol v opačnom duchu a za kanonické považoval knihy obsiahnuté vo Vulgáte. Ako príklad rozdielnosti uvádza McGrath modlitbu za mŕtvych odvodzovanú katolíckou teológiou z 2 Mak 12:40–46. Pretože

podľa reformátorov sa jedná o nekanonickú knihu, nemôže byť ani základom pre učenie o očistci.

Rozdiely sa prejavovali aj v hodnotení tradície, kde podľa McGratha existovali v tomto období tri postoje. Postoj tradície „0“, t.j. žiadna tradícia, zastávali predstavitelia radikálnej reformácie, ktorí dôsledne aplikovali princíp sola scriptura. Müntzer a Schwenckfeld sa domnievali, že každý má právo interpretovať Písmo ako uzná za vhodné, pričom Svätý duch je sprievodcom. Na základe toho odmietali krst detí, učenie o Trojici a o božstve Krista ako nebiblické.

Tradíciu „1“ predstavuje podľa McGratha magistrálna reformácia. Túto tradíciu nazval Oberman jednozdrojový zdroj učenia, kde zdrojom doktríny je Písmo a tradícia je označená ako „tradičná cesta výkladu Písma v rámci komunity viery“. Za dôveryhodných vykladačov boli považovaní cirkevní otcovia. Ku existujúcej praxi pristupovala magistrálna reformácia na základe toho, či bola alebo nebola v súlade s Písmom. Odmietnuté boli praktiky, ktoré vznikli v období 1200 – 1500, ktoré mali ísť za hranice alebo byť v protiklade ku Písmu. Tie, ktoré boli v súlade, ako napr. krst detí a učenie o Trojici, ostali zachované. McGrath považuje rozhodnutie koncilu v Tridente za súčasť tradície „2“, v rámci ktorej existuje tzv. dvojzdrojový zdroj učenia. Oberman stanovuje, že tradícia tu predstavuje odlišný, zvláštny zdroj zjavenia. Písmo a nepísaná tradícia mali rovnaké postavenie.

Učenie o sviatostiach

V tomto učení sa prejavil najväčší doktrinálny rozdiel v rámci magistrálnej teológie. Spoločné pre nich bol dôraz na to, že v sviatostiach sa prejavili všetky problémy stredovekej cirkvi. Usilovali o odstránenie stredovekých dodatkov a o návrat k ranejšej a jednoduchšej verzii bohoslužieb. Kládli dôraz na to, aby ľudia rozumeli, preto odmietali užívanie latinčiny ako bohoslužobného jazyka. Namiesto siedmich sviatostí presadili zníženie počtu na dve, t.j. krst a Večera Pánova. Iba tieto dve sú podľa Luthera podložené Písmom a obsahujú sakramentálne znamenie. U krstu voda, u eucharistii chlieb a víno. Katolícka cirkev si rozhodnutím na Tridente ponechala sedem sviatostí.

Sviatosti chápali reformátori ako výraz Božej ochoty voči ľudskej slabosti. Podľa Kalvína sa Boh prispôbil našim limitom a šiel na našu úroveň, využíval tak obrazy, ktoré umožňovali zjavenie sa širšiemu počtu jednotlivcov. Pre Melanchthona sú sviatosti „inštitucionalizované a autorizované zjavenie milosti“. Sviatosti tak predstavujú znamenie Božej vernosti svojmu ľudu a sú príslubom odpustenia. Pre Zwingliho v krste sľubuje veriaci lojalitu komunite a v eucharistii demonštruje lojalitu verejne.

Radikálna reformácia odmietla krst detí ako nebiblický. Luther ho ponechal, pričom argumentoval Božím darom milosti. Sviatosť sprostredkuje Slovo Božie, ktoré je schopné vyvolať vieru. Naopak pre Zwingliho majú sviatosti poukazovať na existenciu viery. Ďalšie odlišnosti sa prejavovali napr. v interpretácii slov ustanovenia z Mt 26,26, kde podľa Zwingliho chlieb prezentuje telo Kristovo, naproti tomu

Luther to chápal ako prítomnosť Krista v chlebe. Pre Zwingliho predstavuje Večera Pánova pamiatku trpiaceho Krista, nie jeho obeť. Kristus sedí po pravici Otca, nie je prítomný v eucharistii. Tieto odlišné predstavy sa prejavili na dišputácii v Marburgu v roku 1529, kde sa stretli Bucer, Luther, Melanchton, Oecolampadius a Zwingli za účelom zjednotenia protestantského tábora. Chápanie Večery Pánovej bolo jedným z mála bodov, na ktorých sa nedokázali zjednotiť. Na základe toho sa jednotlivé smery vydali vlastnou cestou vývoja.

Učenie o cirkvi

Na pretrvávajúce problémy v cirkvi reagovala aj reformácia. Pre radikálnu reformáciu cirkev prestala existovať. Ako inštitúcia bola znečistená mocenskými bojmi a ambíciami. Pre Menno Simonsa je cirkev spoločenstvo svätých. Je to čisté telo, ktoré nie je poznačené hriechom. Čistota morálky a učenia je presadzovaná disciplínou. Tí, ktorí by ohrozili čistotu kongregácie, môžu byť exkomunikovaní.

Luther vo svojom učení o cirkvi sa snažil zistiť, čo tvorí znak cirkvi. Za určujúci stanovil kázanie evanjelia. Táto predstava podľa McGratha naráža na dva problémy. Prvý problém sa ukazuje v Pavlových listoch, kde ako cirkev sú označené cirkvi v Galícii a Korinte, hoci mali iné chápanie evanjelia. Druhým problémom je kritika slabosti stredovekej cirkvi, kde korupcia neoznačuje skutočnosť, že je to falošná cirkev.

Ako presvedčivejšiu doktrínu o cirkvi považuje McGrath Kalvínovu koncepciu, ktorá je zachytená v druhom vydaní Inštitúcií. Znakmi cirkvi je kázané Božie slovo a vysluhované sviatosti. Pod vplyvom Bucera sa súčasťou doktríny stala i špecifická forma cirkevného zriadenia. Pri formulácii učenia použil podľa McGratha Kalvín exegézu Nového zákona a terminológiu z imperiálnej rímskej správy. Špecifická forma zriadenia je tak doložená v Písmu. Táto predstava sa premietla do zriadenia konzistore v Ženeve.

Politické myslenie reformácie

Politické myslenie vychádzalo z lokálnych podmienok. Radikálna reformácia vnímala seba ako alternatívnu spoločnosť, ktorá existuje paralelne, nie v rámci spoločnosti. Obhajovala nezapájanie sa do svetských záležitostí a nepodporovanie svetských autorít. Odmietala použitie donucovania. Odlišne sa postavila k tejto otázke magistrálna reformácia, ktorá uznávala možnosť použitia donucovacích prostriedkov pre magistráty. Bola za úzku spoluprácu s vládnuou mocou.

Luther vychádzal z pohľadu Augustína na spoločnosť a cirkev. Dobro a zlo spoluexistujú v cirkvi a spoločnosti. Dobro môže vládnuť skrze Písmo a zlo je potrebné potláčať prostredníctvom meča. Z týchto myšlienkových podnetov sformuloval svoje učenie o dvoch regimentoch, kde Božia duchovná správa sa uskutočňuje skrze Slovo Božie a vedenie Ducha Svätého a Božia svetská správa skrze kráľov, princov a magistráty. Uskutočňuje sa skrze meč a civilné právo. Boh podľa neho zriadil poli-

tické zriadenie, aby „skrotil ľudskú nenásytnosť a zlomyseľnosť, ktoré sú výsledkom hriechneho sklonu“.

Odlišne pristúpil k tejto otázke Zwingli, ktorý chápal cirkev a štát ako dve rozdielne cesty nazerania na vládu. Kazateľ i panovník sú pod záväzkom Boha. Bola im zverená úloha od Boha. Podobne ako Zwingli pristupoval k politickému zriadeniu i Kalvín, ktorý zveril magistrátu dve úlohy, tj. udržiavanie politického a cirkevného poriadku a obstarávanie vyučovania správnej doktríny. Politická autorita má na starosti udržiavanie poriadku a duchovná udržiavanie cností. Rozdiel medzi nimi je v použitých nástrojoch, zodpovednosť je tak komplementárna, nie konkurenčná.

Šírenie myslenia reformácie

Objav kníhtlače umožnil, aby sa myšlienky reformátorov rozšírili aj do ďalších kútov Európy. Prispelo k tomu aj to, že svoje diela písali v národnom jazyku. Luther napísal Malý katechizmus v nemčine, Kalvín vo francúzštine prvé vydanie Inštitúcií. K ďalšiemu prenosu myšlienok pomáhali ľudia, ktorí sa pohybovali v prostredí reformátorov a po návrate domov sa snažili presadiť tieto myšlienky. Tak sa dostali spisy a myslenie Luthera do Anglicka, hoci Luther nikdy nebol v Anglicku.

Tieto nové myšlienky bolo nutné nejako uchopiť a na základe toho vznikali vyznania viery, ktoré mali len lokálny alebo štátny charakter. Pre luteránov sa stala záväznou Augsburská konfesia, pre Švajčiarov Druhá helvétska konfesia, pre Angličanov 39 článok atď. Nad týmito vyznaniami stálo Písmo ako nadriadená autorita. Dôležitú úlohu zohrávalo aj Apoštolské krédo a Nicejské krédo ako výraz konsensu ranej cirkvi. Toto trojité delenie odmietala radikálna reformácia, ktorá uznávala len autoritu Písma.

Medzi najdôležitejšie spisy reformácie, ktoré ovplyvnili aj širšie okolie patrí Malý a Veľký katechizmus Luthera a Inštitúcie kresťanského náboženstva od Kalvína. Luther ovplyvnil spôsob katechézy, keď v katechizme zaviedol systém otázok a odpovedí, ktoré umožnili naučiť sa naspamäť základne otázky kresťanstva. Inštitúcie svojou premyslenou štruktúrou slúžili v neskoršom období ako vzor na prípravu súhrnov a kompendií, ktoré mali zhrnúť základne otázky kresťanstva.

Myslenie anglickej reformácie

Anglická reformácia nadviazala na lokálne podmienky, na hnutie lollardov a zároveň prevzala mnoho myšlienok z magistrálnej reformácie. Špecifickú úlohu v procese vzniku anglickej reformácie podľa McGratha hrál kráľ Henrich VIII., ktorý využil nových myšlienok, aby vyriešil svoj problém s dedičom. Jeho agenda bola politická.

Tento osobný záujem panovníka pokračoval aj po smrti Henricha VIII, kedy jeho nástupcovia sa prikláňali na rôzne strany podľa aktuálnej politickej potreby. Dôkazom môže byť formulácie Knihy modlitieb, kde vydanie z roku 1549 odráža

Lutherov pohľad na Večeru Pánovu, vo vydaní z roku 1556 je chápanie Večeri Pánovej ako pamiatky Kristovej obete, a vydanie z roku 1559 za vlády Alžbety I. odráža úsilie o spojenie rozličných častí v rámci národa. Tak vedľa seba je umiestnené tvrdenie o reálnej prítomnosti a o pamiatke Kristovej obete. Nie je tu pokus o teologické zhodnotenie alebo vyhranenie.

Dôležitú úlohu vo formulovaní myšlienok na začiatku anglickej reformácie zohral Thomas Cranmer, ktorý vykonával funkciu arcibiskupa z Canterbury. Bol menovaný za vlády Henricha VIII, ale najväčšieho vplyvu dosiahol za vlády Edwar-da I, kde sa podieľal na revíziách Knihy modlitieb, ktorá slúžila podľa McGratha ako „dôležitý nástroj na konsolidáciu princípov reformácie“. Jeho meniace sa postoje k Večeri Pánovej odrážali aj jednotlivé edície Knihy modlitieb. Od reálnej prítomnosti k pamiatke Kristovej obete. Táto myšlienková neukotvenosť a inšpirácia okolitými smermi a prúdmi pokračovala aj v nasledujúcom období.

Ozveny reformácie v dejinách

Magistrálna reformácia podľa McGratha mala dlhotrvajúci vplyv na západnú kultúru. Jedným z jej prínosov je nové chápanie úlohy laikov vo svete. Oproti klasic-kému stredovekému prístupu utiahnutosti v kláštore dávali do pozornosti povolanie laikov do sveta, do mest, mestských rád a do obchodu. Svet začali chápať reformáto-ri ako padlý, ale nie ako nepriateľský. Kresťania tak mali byť povolaní na tento svet, aby ho spasili.

Táto meniacia sa úloha kresťana vo svete sa odrazila aj v pracovnej etike, kde prá-cou mal byť oslávený Boh a zároveň mala slúžiť k všeobecnému dobru. Svet mal byť naplnený prácou pre Boha, pretože práca bola chápaná podľa McGratha ako „prirod-zená odpoveď na Božiu milosť k nám“. Táto možnosť uspokojenia v práci priniesla so sebou mobilitu v rámci sociálnych vrstiev, pretože odmena bola za zásluhy a kaž-dý mohol zmeniť svoje postavenie. Oproti statickému pohľadu na sociálnu situáciu sa tak začal presadzovať pohľad dynamický, ktorý mal vplyv aj na politickú scénu, kde francúzski hugenoti sformulovali doktrínu o ospravedlniteľnom zvrhnutí kráľa po Bartolomejskej noci v roku 1572. Podľa McGratha tieto náboženské predstavy mali silný ekonomický a sociálny dosah na rane modernú Európu.

Záver

McGrath vo svojej knihe *Reformation thought* predstavuje náboženské predsta-vy začiatku reformácie vo Švajčiarsku a Nemecku. Sústredi sa na začiatok reformá-cie a upozorňuje, že nie je možné vykladať túto dobu bez náboženských predstáv, len ako politické alebo sociálne hnutie. Náboženské predstavy reformátorov vznikli ako reakcia na problematickú situáciu cirkvi v 16. storočí, kedy mnoho problémov ostá-valo neriešených. Vplyv reformácie však neostal len vo svojom storočí, ale svoj vplyv uplatňuje dodnes. Jednak prítomnosťou cirkví, ktoré myšlienково odkazujú na toto

hnutí a jednak přístupom k práci, ku kapitálu a k společenskému zřízení.

McGrathovo představení a vysvětlení jednotlivých směrů reformace může sloužit jako dobré uvedení do problematiky tohoto období a ukáзка hlavních důrazů reformačního hnutí.

Alena Vantová

Pijte z něho všichni

V jubilejním roce obnovení vysluhování Večeře Páně podobojí vyšla v nakladatelství EMAN objemná kniha s názvem *Pijte z něho všichni*. Její podtitul zní *Kostel sv. Martina ve zdi a víra v něm*.

Kniha je vlastně sborníkem různých příspěvků k dějinám jak kostela samotného (Martin Wernisch), tak dějinám užívání kalicha (Dušan Coufal, P. Hradílek, P. Filipi). Najdeme tu průvodce kostelem po stránce stavební, od románských dob podnes, najdeme tu vzpomínky těch, kdo se účastnili bohoslužebného života v posledním půlstoletí (M. Rejchrt, Š. Hájek, J. Sláma), ale i kapitolu věnovanou legendám a pověstem spojeným se Starým Městem a kostelem Martin ve zdi.

Kniha je vytištěna na drahém papíře, ale budiž jí to odpuštěno, protože přináší velké množství fotografického materiálu, mnohdy poměrně vzácného – a kvalitní obrázky je radost si prohlížet.

Vydavatelskou práci vykonal v pověření Pražského seniorátu ČCE farář Mikuláš Vymětal, za což mu patří dík a uznání.

A ještě důležitý detail – knihu je možné objednat si po internetu za 323 Kč (www.eman.evangelnet.cz).

redakce

ráj srdce

Jen jednoho je třeba

Pane Ježíši Kriste, jediný učiteli moudrosti a věčný zakladateli pravidla o jednom potřebném, dvou věcí žádám od Tebe... Nechť nevzdaluje se již ode mne, čeho je potřebí k dobrému životu a k blažené smrti. A vše, co k tomu nesměřuje a není k onomu cíli potřebné, to nechť se již nepřibližuje ke mně a nepřekáží mi.

J. A. Komenský (Jednoho jest potřebí)

Otče v nebesích! Co je člověk bez tebe. Jak je všechno, co ví, i kdyby to bylo množství rozmanitostí, jen zlomek, jestliže tě nezná. Jak je všechno jeho usilování, i kdyby objímalo celý svět, jen polovičatá práce, jestliže tě nezná. Tebe, jediného který jsi jedno a všechno! Dej rozumu moudrost, aby pochopil to jedno, srdci upřímnost, aby přijalo, co pochopilo, vůli čistotu, aby chtěla jen jedno. Dej v dobrých dnech vytrvalost chtít jen jedno, v utrpení trpělivost chtít jen jedno. Ty, který obojí dáváš, počátek i naplnění, dej mladému včas, když se rozednívá, rozhodnutí chtít jen jedno. Když se den naklání, dej starci obnovenou vzpomínku na první rozhodnutí, aby to poslední jako to první a to první jako to poslední bylo životem toho, kdo chtěl jen jedno...

Ó ty, který dáváš počátek i naplnění, dej vítězství v den nouze, aby to, co se nepodařilo vroucímu přání, rozhodnému předsevzetí, přece se podařilo tomu, kdo je v lítosti zarmoucen: aby chtěl jedno.

Søren Kierkegaard (Čistota srdce)

Vše z jediného jest a v jednom musí být,
co nechce k mnohosti se v sobě rozčlenit.

Když člověk stahuje se nazpět od mnohého,
pak s Bohem v jednotě zas dojde cíle svého.

K mé spáse jedno je a jedno k míru mému;
tak ztrátou mnohého já chvátám k jedinému.

Angelus Silesius (Cherubský poutník)